

ઘોરણી : 11

ગુજરાતી

પાદ : 11

સીમ અને ઘર

પ્રશ્ન : 1 નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

(1) ધણ ક્યારે ઘર તરફ જાય છે?

➤ રાત્રિ થતાં ધણ સીમમાંથી અલોપ થઈને ઘર તરફ જાય છે.

(2) ધણ બપોરે શું કરે છે?

➤ ધણ બપોરે વડ નીચે બેસીને વાગોળે છે અને ઊંઘનાં ઝોકાં ખાય છે.

(3) વાઇરડું આંચળમાં મુખ નાખે છે ત્યારે શું થાય છે?

➤ વાઇરડું આંચળમાં મુખ નાખે છે ત્યારે એના મુખમાં ગાયના ધાવણમાં આખી સીમનું અમૃત સત્ત્વ રેલાય છે.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.

(1) “ધણની નસેનસમાં સીમ ધસી રહી છે” - તેમ કવિ શા માટે કહે છે?

- બપોરે ગાયોનાં ધણ વડ નીચે વાગોળતાં હતાં અને ઊંઘનાં ઓકાં ખાતાં હતાં, ત્યાં અસીમ શાંતિ જાણે હસી રહી હતી. કવિને લાગે છે કે ધણની (ગાયોની) નસેનસમાં સીમની હરિયાળીમાં રહેલું અમૃત સત્ત્વ વેગથી વધી રહ્યું હતું. આથી કવિ કહે છે કે ‘ધણની નસેનસમાં સીમ ધસી રહી હતી.’

(2) ગમાણે બાંધેલી ગાયનું વર્ણન કરો.

- સંધ્યા થતાં જ ગાયોનું ધણ ઘેર પહોંચે છે. ગમાણમાં બગાઈઓ બણાબણે છે. રાત્રિનો અંધકાર ગાયોની આંખમાં જાણે મેશ આજે છે અને ગાયો ગમાણમાં જઈ ખીલે બંધાઈ જાય છે.

(3) સોનેટની છેવટની બે પંક્તિઓનો ભાવાર્થ સ્પષ્ટ કરો.

➤ 'સીમ અને ઘર' સોનેટમાં પ્રથમ બે ચતુજ્ઝ પંક્તિઓમાં કવિએ અનુકૂળે હરિયાળી સીમમાં ચરતી ગાયો, વિશાળ સીમનું દશ્ય, બપોરના સમયે વડના વૃક્ષ નીચે વાગોળતી અને ઊંઘનાં ઝોકાં ખાતી ગાયો, અસીમ શાંતિનું હાસ્ય અને ગાયોની નસેનસમાં જાણે સીમ ધસી રહી. હોય એવાં દશ્યોના વર્ણન સાથે ત્રીજા ચતુજ્ઝમાં રાત્રિનો અંધકાર સીમથી ચરીને ઘેર આવતી ગાયોની આંખમાં મેશ આજે છે અને ગાયા ગુમાણમાં ખીલે બંધાઈ જાય છે.

એવામાં ભૂખ્યાં વાઇરડાં ગાયનાં આંચળમાં પોતાનું મુખ નાખે છે
અર્થાત् ધાવે છે ત્યાં તો આખી સીમ પોતાનું અમૃત સત્ત્વ (હીર)
એના મુખમાં રેલાવે છે. આમ, કવિ છેલ્લી બે પંક્તિઓમાં સમગ્ર
કવિતાનું હીર પાથરી દીધું છે. જણે ગાયના આંચળમાંથી વાઇરડાના
મુખમાં જતું ફૂધ એ આખીએ સીમનું હીર - નવનીત છે. કવિ કેવો
સરસ ભાવપલટો લાવ્યા છે !

(4) 'સીમ અને ધર' એ આપણે જીવંતચિત્ર જોતાં હોઈએ, તેવું સોનેટ
છે. આ વિધાનની સાર્થકતા સિક્ક કરો.

➤ 'સીમ અને ધર' સોનેટમાં કવિએ સીમ, સીમમાં ચરતી ગાયો,
વડલા નીચે વાગોળતી ગાયો, ઉંઘનાં ઓકાં ખાતી ગાયો, ચારે
બાજુ પશ્ચરાયેલી અસીમ શાંતિ, નસેનસમાં ધસી રહેલી સીમનું
આબેહુબ વર્ણન કર્યું છે. પ્રકૃતિના આ શાંત વાતાવરણમાં સાંજ
થતાં સીમથી ધર તરફ જતી ગાયોનું ધણા, ધેર આવીને ગમાણમાં
પ્રવેશતી ગાયો.

ગમાણમાં બણાબણતી બગાઈઓ અને ભૂખથી ટળવળતાં વાઇરડાં માટે
પ્રયોજેલ 'ભૂખની ઉધડતી ખાઈઓ'નો શબ્દપ્રયોગ, ખીલે બંધાતી
ગાયો અને ગાયનાં આંચળને વળગી ધાવતાં વાઇરડાં અને એ
ધાવણમાં વરસેલું આખી લીલીછમ સીમનું સત્ત્વ વગેરેનું કુમશઃ કરેલું
તાંદશ વર્ણન જોતાં સમગ્ર સોનેટમાં સૌંદર્ય કેવું સરસ નિખરી ઊછું છે
તેની પ્રતીતિ થાય છે. જાણે આપણે જીવંતચિત્ર જોતાં હોઈએ એ રીતે
એક ચિત્રકાર બનીને કવિએ પ્રકૃતિના સૌંદર્યને કુમશઃ નિખારવા
ભાવાનુરૂપ છંદ અને લયનો કરેલો પ્રયોગ પણ ધ્યાનાકર્ષક છે.

(5) 'સીમ અને ધર'નું કથાવસ્તુ તમારા શબ્દોમાં લખો.

➢ હજુ સીમ લીલીછમ (હરિયાળી) છે. એ સીમમાં ગાયો ચરી રહી છે. એ હરિયાળી(હરિયાળાં ઘાસ)ને પેટ ભરીને ખાવા છતાં હરિયાળી ખૂટે નહિ એટલી કિશાળ સીમ છે. રાત પડવા આવી છે. હવે રાત્રિના અંધકારમાં ગાયો અદશ્ય થઈ જશે અને સૌ ગાયો ધર તરફ ચાલી જશે. અત્યારે તો બપોરનો સમય થયો છે. વડના વૃક્ષ નીચે વાગોળતી અને ઊંઘનાં ઓકાં ખાતી ગાયોને જોઈને અસીમ શાંતિ હસી રહી હતી.

ગાયોની નસેનસમાં જણે સીમ ધસી રહી હતી. ગાયો ઘેર પહોંચી. ત્યાં ગમાણામાં બગાઈઓ બણાબણે છે ને અતિશય ભૂખ લાગવાથી વાઇરડાંના પેટ ઊડા ઉતરી ગયાં છે. રાત્રિનો અંધકાર ગાયોની આંખમાં મેશ આજે છે અને ગાયો ગમાણામાં જઈ ખીલે બંધાઈ જય છે. એવામાં ભૂખ્યાં વાઇરડાં ધાવવા માટે ગાયનાં આંચળમાં મુખ નાખે છે ત્યાં તો વાઇરડાં એમના મુખમાં આખી સીમમાં રેલાતા અમૃતમય સત્ત્વ(હીર)નો આસ્વાદ માણે છે.

Thanks

For watching